

J. M. Troska: Holanit

První kapitola *Nemovy říše* (1939), prvního dílu trilogie *Kapitán Nemo*.

„Milión dvě stě devadesát tisíc poprvé!“ zazněl v dražební síni opět hlas úředníka.

„Nikdo víc?“

„Přihodte,“ domlouval tiše právní zástupce dvěma elegantním pánům, z nichž jeden byl neurčitého původu a druhý typickým Němcem. „Viděli jste přece továrnu a její zařízení. Je to za babku!“

„Myslíte?“ vyrazil ze sebe prvý a zdůrazňuje rukama, rychle pokračoval. „Zkrachovaná firma! Zničený úvěr! Fabrika? Byla, když ji před rokem Hauer postavil. A mohla být podnes, kdyby Hauer nebyl hlupák.“

Muž bleskl očima po svém německém sousedu, který však klidně zvolal: „Deset tisíc!“

„Milión tři sta tisíc poprvé!“ hlásil vedoucí dražby. A po chvilce: „Milión tři sta tisíc podruhé... a po...“

„Pět tisíc!“ řekl spěšně první muž.

„Milión tři sta pět tisíc poprvé... podruhé... a...“

„Pět tisíc!“ přihodil Němec.

„Bláznovství! Víc už nedám! Udavte se tou fabrikou, jako se udávil Hauer!“ vykřikl vzrušeně první muž a uraženě odešel z dražebny.

„Jdu už vysoko nad rozpočet, pane doktore,“ šeptal Němec svému právnímu zástupci.

„Ale továrna bude naše,“ usmál se advokát.

„Ano, mám na tom zájem, vy víte proč. Teď, myslím, se mi to podaří. Čeští soupeři se už vzdali,“ hovořil spokojeně Němec.

Ale vtom se ozval jasný hlas, který delší dobu mlčel: „Deset tisíc!“

„Hrom do něho!“ zabručel Němec. „Pět tisíc!“ přihodil.

„Promiňte,“ ozval se týž český dražitel. „Zbytečně bychom se zdržovali maličkostmi. Počneme mluvit vážně. Doplňuji nabídku na půl druhého miliónu.“

Němec se zachmuřil a upřel tázavý pohled na svého advokáta, který odmítavě zakroutil hlavou.

„Milión pětkrát sto tisíc poprvé... podruhé... a... potřetí!“

Kladívko dopadlo na plochu stolu a Hauerova strojírna a slévárna na Smíchově měla nového majitele.

Vlastně byli dva, jak se ukázalo při podpisu dražebního protokolu.

První byl Arnošt Farin, padesátiletý, bývalý profesor, inženýr elektrotechniky a chemie. Druhý, Pavel Holan, byl o čtyři léta mladší, strojní inženýr, a řekněme si hned: jeho o několik let mladší sestra byla provdána za ministerského radu Bradu v Praze. Měli dvě děti, osmnáctiletého Jirku, který se připravoval k maturitě na reálce, a šestnáctiletou Vlastu.

Před dvaceti lety zdědil Pavel Holan po svém otci, proslulém chemiku, vynález podivuhodné hmoty, která odolávala nejvyššímu tlaku. Dědictví dostal s podmínkou, že té hmoty využije jen k vědeckým účelům a nikoli k účelům válečným, pro něž by se byla ovšem znamenitě hodila.

Poslušen otcova odkazu, nabídl Pavel svou nerozbitnou hmotu Světové technické unii, která ji přijala. Pavel byl jmenován generálním ředitelem státní továrny v Terstu, kde byla vyrobena ponorná gondola, se kterou Pavel probádal tajemství největších mořských hloubek. Vysoké příjmy a podíl na kořisti vylovené z moře získaly Pavlovi velké jmění.

Po dvaceti letech zřekl se Pavel služby a vrátil se do Československa.

Před odjezdem do vlasti dopřál si odpočinku v Nizze, kde se seznámil s Arnoštem Farinem, který na francouzské Riviére trávil dovolenou. Oba inženýři k sobě přilnuli jak

vědeckým příbuzenstvím, tak přátelstvím. Neboť i Farin měl obrovský vynález, jehož světový význam nebyl o nic menší než Holanova hmota. Farin vynalezl paprsky života a smrti.

Farin měl syna, jedináčka, jemuž říkali Arne. Byl to statný mladík a ukazovalo se, že bude pravým synem svého geniálního otce.

Holan a Farin se dověděli z novin o dražbě Hauerovy smíchovské továrny. Přišla jako na zavolanou, neboť právě hovořili o úmyslu spojit své znalosti v průmyslu a své vynálezy za účelem, který by byl vyvrcholením jejich společných vědeckých tužeb.

A tak – jak jsme právě vylíčili – stali se ti dva společníky a majiteli továrny.

Továrna stála na nároží Husovy třídy a Vinohradské ulice a jejich budovy tvořily samostatný blok, obehnaný vysokou zídka. Byla to moderní, úhledná stavba. Za továrnou prostíral se pěstěný park, v jehož středu stála vznosná jednopatrová vila, kterou dříve obýval továrník Hauer. Dlouho byla prázdná. Teď brzy její komnaty oživnou. Nebude v nich však bydlet nikdo z nových majitelů. Je určena pro vedoucí úředníky továrny, kterým stačí přízemí vily, kdežto poschodí zůstane vyhrazeno k pozdějšímu použití.

Pro sebe si noví majitelé právě zakoupili dvoupatrovou vilu na Hradčanech, kde budou bydlet pohromadě.

Vzdálenost bytu od továrny nebude nijak na obtíž. Auto ji lehce zdolá.

Čtrnáct dní po dražbě, bylo právě 1. července, rozječela se po dlouhém mlčení opět tovární siréna.

Pracovní řád Farinovy a Holanovy továrny se v mnohém lišil od předpisů v jiných podnicích. Majitelé poskytovali značné výhody dělnictvu, kromě obvyklého úrazového pojištění byl každý pracovník zabezpečen ještě vysokou pojistkou, která v případě trvalé neschopnosti zaručovala postiženému slušný důchod. Zemřel-li dělník, přešel důchod na jeho rodinu. Také starobní důchod byl zvláštním fondem znamenitě zvýšen. Po roční pracovní době měl každý zaměstnanec zaručenou čtrnáctidenní dovolenou, před níž mu účtárna vyplatila ze zvláštního fondu dvojnásobnou mzdu.

Nebylo tu rozdílu mezi úředníky a dělníky. Mimo pracovní dobu si byli všichni rovni. V dílnách však vládla přísná kázeň. Neposlušnost, nedbalost a vůbec každé porušení pracovního řádu se trestalo dočasným odnětím výhod, vážnější přestupek propuštěním. Není divu, že zájem uchazečů o práci byl ohromný. A nebyl také lehký výběr.

Přijímání dělnictva vedl Pavel Holan. Farin se do rozhodnutí svého společníka nijak nemíchal. Jen za technického správce doporučil svého bývalého žáka inženýra Strunu, kterého znal z doby, kdy ještě před dvěma lety byl profesorem na technice. Právě před jeho odchodem do výslužby byl Struna diplomován. Na doporučení inženýra Struny byl pak za prvního účetního přijat jeho přítel Barták, čímž bylo postaráno o vedoucí síly.

Továrna byla rozdělena na dva úseky: Větší část měla vyrábět léčebné přístroje chemické a elektrické. Zde bylo prozatím zaměstnáno asi 150 dělníků. Pro tuto část výroby nebylo třeba mimořádné opatrnosti při výběru pracovních sil, ježto zde nebylo obzvláštního výrobního tajemství.

Zato bylo třeba s nejvyšší opatrností při přijímání dělnictva pro druhou část výroby, počtem pracovních sil sice slabší, ale zato náročnější, pokud jde o tovární prostor.

Pro toto odvětví, jež podléhalo jedinému, osobnímu a výhradnímu dozoru Holanovu, stačilo dvacet slévačů, pět obráběčů a asi deset pomocných sil. Ale tento poměrně nepatrný počet lidí zabíral dva velké sály slévárny se čtyřmi kuplovnami, rozlehlou místnost pro čištění odlitků, kovárnu s výhněmi, lisy, pérovými a parními kladivy,

obráběcí dílnu, tlakovou zkušebnu s ohromnými hydraulickými a hydrostatickými lisy, a konečně rozsáhlé skladiště.

Všechny tyto místnosti byly odděleny, byly naprosto nepřístupné nepovolaným. Ani z vedoucích pracovníků tam nikdo neměl přístup. Jediný Farin směl v Holanově průvodu vkročit do těchto tajemných místností. Avšak ani ten se neodvážil k návštěvě svého společníka v jeho laboratoři, stejně jako Holan šetřil tajemství laboratoře Farinovy.

Oba společníci, ačkoliv jejich vzájemné city byly bratrské a důvěra bezmezná, respektovali svá tajemství.

Zajímavé bylo, že první účetní, jako administrativní a obchodní síla, a také Struna, technický správce továrny, neměli žádné spojení s tímto oddílem výroby. Veškerá vydání, ať už to byl materiál, mzdy dělníků, částka vypočítaná na pohon, osvětlení a všecko ostatní, knihovala se na zvláštní účet, označený názvem HOLANIT.

Podobně se knihovala veškerá vydání pro laboratoř Farinovu na účet pod názvem HEFAISTOS.

Dělnictvo v HOLANITU tvořilo skupinu, která užívala u ostatních zaměstnanců zvláštní účty, jednak vlivem tajuplnosti výroby, jednak také kvůli známému obřadu, jenž předcházela přijetí každého dělníka do HOLANITU. Každý musel totiž předložit doklady a důkazy své naprosté spolehlivosti, mlčenlivosti a poctivosti; musel složit čestný slib věrnosti.

A byla to skutečně zvláštní skupina lidí. Všichni byli dobří sportovci. Z jejich očí zářilo sebevědomí, upřímnost, inteligence, ale také vážnost a pro zvědavce výstraha.

A nikdo v továrně, ba ani Farin, neznal výši jejich mzdy. Jistě však byla značná. Byli placeni za práci i za – věrnost.

Co se vlastně vyrábělo v HOLANITU? Ve slévárně se odlévaly desky různých tvarů, velikosti a síly. Cosi jako pancíře. Dále roury všelijak zprohýbané a také rovné, podobné dělovým hlavním, některé značných rozměrů; podivná pouzdra, člověk by řekl, že jsou to dělové náboje; rozmanité spojky, příruby a vůbec záhadné věci. Z čeho? To nevěděl ani jediný ze slévačů. Pavel Holan sám odstraňoval plomby z velikých pytlů, míchal záhadný práškovitý materiál, sypal jej do vozíků, a směs pak mizela v jícnu slévačské pece. Odlitky se dopravovaly do obráběcí dílny k hoblování, vrtání, soustružení a k řezání závitů. Čím? To je zase taková záhada. Obráběči sami nevědí, z čeho je zhotoven nůž, který zdolá tu nesmírně tvrdou hmotu. Dělník dostane nůž od Holana, jemuž jej musí po práci zase vrátit.

Ale nejpodivnější byla tlaková zkouška. Nevěřili byste, že například jakási přilba, ve které jsou zasazena tenká sklíčka – vyhlíží to jako přilba pro potápěče – vydrží tlak přes šest tisíc atmosfér! A ještě něco: Výboj vysokého napětí o třiceti tisících voltů tu hmotu neprobije. Náboj z vojenské pušky jí vůbec neuškodí. Perlík parního kladiva, který váží tři metráky, nemá na ni účín. Jen jedna věc ji krájí jako tvaroh: podivný revolver inženýra Farina. Nic není slyšet, vidět, ale jen Farin namíří a hmota se rozpadne na tvar, jaký si přeje.

„Dnes jsme dokončili práci v HOLANITU,“ hlásil Pavel jednoho dne svému společníku, když usedli do křesel v soukromé pracovně vily.

„Výborně,“ přikývl Farin. „Pohovoříme si tedy o reorganizaci továrny, vlastně tvého oddělení. Čím chceš dál zaměstnat dělnictvo?“

„Slévárna bude vyrábět strojní a obchodní litinu. Tím se zaměstná celý HOLANIT. Práci povede Struna.“

„Dobře. Nikdo z dělníků se neúčastní naší výpravy?“

„Ne. Nikoho nepotřebujeme.“

„A což – případné opravy?“

„Nebude jich třeba. Podle mých zkušeností je hmota neporušitelná. Také na montáž součástí není třeba odborných sil. Za mého řízení stačí k tomu i laik. Ostatně, mám už promyšlený plán.“

„Dobře. Zcela ti důvěřuji. Zbývá nám tedy zajistit dopravu součástí.“

„To bude tvrdý oříšek.“

„Nebude to tak zlé, kamaráde. V tom směru mám plán zase já. Obtížnější se mi zdá odpověď na otázku: kam? Počkej, vezmeme si na poradu atlas.“

„Lepší bude dobrá námořní mapa,“ namítl Pavel, „neboť na pevninu s tím nikam nemůžeme. Nikde na světě není liduprázdné pobřeží. A to právě nezbytně potřebujeme. Musíme najít nějaký pustý ostrůvek, kde budeme jisti a bezpečni před zvědavci. Máš námořní mapu?“

Po chvíli se Pavel vrátil se svazkem námořních map.

„Tak se podívej, Arnošte,“ pobídl společníka, rozloživ na stole velikou mapu světových moří. „Nejvíce souostroví je v Tichém oceánu. Což – Filipíny? Je to deset tisíc ostrovů. Na tomhle jsem byl ve vyhnanství.“

„Ano, ale na Filipínách se v poslední době mnoho změnilo. Země se stále více zalidňuje.“

„To je pravda. Což tedy jinde? Například Fidži!“

„Nemožné! Husté souostroví. Anglické panství. Přísně střeženo. Tam bychom se neukryli.“

„Oceánie?“

„To je totéž.“

„Šalomounské ostrovy?“

„Vražedné podnebí!“

„Tu by nám zbyla ovšem jen severní točna,“ zasmál se Arnošt Farin.

„A... proč ne? Jen ne severní, kam už dnes jezdí celé transporty badatelů na letní pobyt. Jižní je příhodná.“

„Myslíš to vážně, Arnošte?“

„Ovšem! Pro severana je zima vždycky zdravější a snesitelnější než tropické vedro. Nemusí to být právě až na pólu. Stačí někde při polárním kruhu. Je tam pevnina, jejíž rozloha je odhadována na čtrnáct miliónů kilometrů – o čtyři milióny víc než celá Evropa. Z toho je známo pouze pobřeží. A jsou tam četné ostrovy a ostrůvky, vesměs sopečnaté.“

„Co tě tak táhne k sopkám?“

„Nechápeš? Ačkoliv teď v Antarktidě začíná jaro, myslím, že teploměr sotva kdy vystoupí nad nulu. Někde poblíž horského lávového proudu bude přece tepleji. Někáká fumarola, horské vřídlo, by nám dobře posloužilo. Ale jsou ještě jiné důvody. Na svazích sopek je rostlinstvo. Bude tam také dříví k topení. Předpokládám, žeš nezapomněl na srub?“

„Nezapomněl. Zítra se začne s otesáváním trámů.“

„Správně. Na místě se pak už jenom postaví.“

„A kam myslíš?“

„Hleď: zde na mapě je vyznačen takový bezejmenný ostrůvek s činnou sopkou. Leží právě na osmdesátém stupni jižní šířky a čtyřicátém stupni západní délky, asi tři sta kilometrů od pobřeží Coatsovy země ve Wedellově moři.“

„Kdyby tak bylo možno se tam předem podívat,“ zatoužil Pavel.

„To je možné, kamaráde. Znáš přece Kmitkovy vzduchoplavecké dopravní podniky?“

„Jak by ne! Dopravuje svými ohromnými autogyrami zboží i osoby do celého světa. Ale s takovou velikou vzducholodí přece nepoletí s námi dvěma k jižní točně?“

„Poletí, budu-li chtít. Poletí s námi třeba do pekla. Je to můj starý kamarád, s kterým

pracuji už přes dvacet let. Kmitko vyhoví jistě každému mému přání, bude-li provedení jen trochu v jeho moci. A tohle je pro něho hračka. Nepatrný výlet. Kmitko má totiž také malé autogyry, které letí rychlostí mnoha set kilometrů za hodinu. Stejně jako u jeho velkých vzducholodí je pohon nevyčerpatelný, poněvadž si elektrické generátory samy vyrábějí proud. Promluvím s ním.“
„Zaletíme tam v malé autogyře.“